

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

ПЕРСПЕКТИВИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

*Москаленко Наталія, Яковенко Артем, Овчаренко Сергій,
Сидорчук Тетяна, Ханюкова Ольга*

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

DOI: 10.32540/2071-1476-2023-2-067

Annotation

Introduction and purpose of the study. The article presents a generalization of the experience of some countries of Europe, Asia and America regarding the organization of the physical education system in schools, outlines the directions of modernization of physical education in Ukraine. The **purpose of the study** is to determine promising directions for the modernization of physical education system in general secondary education institutions of Ukraine based on the extrapolation of foreign experience.

Material and methods. Research was conducted at the Prydniprovsk State Academy of Physical Culture and Sport. The following methods were used during the research: theoretical analysis and generalization of data from scientific and methodological literature and documentary materials, comparison method, system analysis method.

Results. The analysis of the main provisions of the organization of physical education process in schools of some countries of Europe, Asia and America made it possible to create a general idea of the model of the physical education system, which has similar features in most of the components in foreign countries. Its components include: national strategies, directives and initiatives regulating activities in the field of physical education of school-children; national or regional curriculum; guidelines and recommendations for planning physical education classes; curriculum of the subject; assessment of students' educational achievements.

We have determined the criteria for comparing physical education systems in general secondary education institutions in foreign countries, which have their own advantages and disadvantages: the content of national standards, the existence of curriculum and the status of physical education as an educational subject, the number of hours for studying the subject per week, material and technical support and sources of financing of the industry, the content of the curriculum, the level of professional qualification of physical education teachers, the system for evaluating the educational achievements of students.

Conclusions. Analysis and generalization of the experience of organizing physical education in schools of foreign countries made it possible to determine the directions of modernization of physical education system in Ukraine: creation of an appropriate legislative framework, promotion of national standards of physical culture, flexible curricula with the possibility of taking into account all aspects of the development of the child and the region of the country, correction and expansion of the subject orientation, ensuring compliance with the recommended norms of motor activity, high-quality personnel support, development of adequate approaches to teaching the subject, and comprehensive assessment of students' educational achievements.

Key words: institutions of general secondary education, modernization, foreign experience.

Анотація

Вступ і мета дослідження. У статті представлено узагальнення досвіду окремих країн Європи, Азії та Америки щодо організації системи фізичного виховання в школах, окреслено напрями модернізації фізичного виховання в Україні. **Мета дослідження** – визначити перспективні напрями модернізації системи фізичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти України на основі екстраполяції зарубіжного досвіду.

Матеріал і методи. Дослідження проводились у Придніпровській державній академії фізичної культури і спорту. У ході дослідження використано такі методи: теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури та документальних матеріалів, метод порівняння, метод системного аналізу.

Результати. Аналіз основних положень організації процесу фізичного виховання в школах окремих країн Європи, Азії та Америки дозволив створити загальне уявлення про модель системи фізичного виховання, яка має схожі риси за більшістю компонентів в зарубіжних країнах. До її складників входять: національні стратегії, директиви та ініціативи, що регламентують діяльність в сфері фізичного виховання школярів; національний або регіональний курикулум (навчальний план); керівні принципи та рекомендації щодо планування занять з фізичного виховання; навчальна програма з предмета; оцінювання навчальних досягнень учнів.

Нами визначено критерії порівняння систем фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти в зарубіжних країнах, які мають свої переваги і недоліки: зміст національних стандартів, наявність навчального плану та статус фізичного виховання як навчального предмета, кількість годин на вивчення предмета на тиждень, матеріально-технічне забезпечення та джерела фінансування галузі, зміст навчальної програми, рівень професійної кваліфікації вчителів фізичної культури, система оцінки навчальних досягнень учнів.

Висновки. Аналіз та узагальнення досвіду організації фізичного виховання в школах зарубіжних країн дозволили визначити напрями модернізації системи фізичного виховання в Україні: створення відповідної законодавчої бази, просування національних стандартів фізичної культури, гнучкі навчальні програми з можливістю урахування всіх аспектів розвитку дитини та регіону країни, корекція та розширення спрямованості предмета, забезпечення дотримання рекомендованих норм рухової активності, високоякісне кадрове забезпечення, розробка адекватних підходів до викладання предмета та комплексна оцінка навчальних досягнень здобувачів освіти.

Ключові слова: заклади загальної середньої освіти, модернізація, зарубіжний досвід.

Вступ. На сучасному етапі Україна проходить стадію реформування освіти: зміна структури системи освіти, змісту, форм і методів навчання. Реформа освіти є соціальним запитом часу, пріоритетним напрямом державної політики України. Успішне здійснення економічних, політичних і соціальних перетворень в суспільстві неможливе без вдосконалення системи освіти і, зокрема, фізичного виховання (Пангелова, Власова, 2017; Яковенко, 2019; Москаленко, Сидорчук, Решетилова, Михайленко, 2023).

Проблеми організації фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти різних країн були предметом багатьох вітчизняних (Глоба, 2013; Мандюк, 2013; Долженко, Перегінець, 2015; Турчик, 2017) та зарубіжних (Ван Сюемань, 2013; Donovan, Jones, Hardman, 2006; Hardman, 2008; Naul,

Dreiskämper, Hoffmann, 2014; Foster, 2018) досліджень.

Найбільш ґрунтовний аналіз сучасного стану сфери шкільного фізичного виховання різних країн був проведений К. Hardman (2008 – 2014), який визначив наявні проблеми та протиріччя, окреслив подальші тенденції розвитку. Відмічається, що декларативно фізичне виховання як предмет навчального плану має обов'язковий статус, при цьому у деяких країнах перевага, в тому числі, у фінансуванні, надається іншим загальноосвітнім предметам. Фізична культура в Україні також є обов'язковим предметом навчання на всіх щаблях освіти, але, як і в інших країнах, на якість його проведення впливає багато факторів.

Важливим чинником визначення сучасної стратегії розвитку сфери фізичного виховання в Україні є аналіз передового досві-

ду організації освітнього процесу, дослідження закономірностей та тенденцій розвитку цієї важливої складової частини освітньої сфери в різних країнах світу.

Гіпотеза дослідження передбачає, що вивчення досвіду організації фізичного виховання школярів у зарубіжних країнах дозволить окреслити найбільш оптимальні шляхи удосконалення фізичного виховання в Україні.

Мета – визначити перспективні напрями модернізації системи фізичного виховання учнів закладів загальної середньої освіти України на основі екстраполяції зарубіжного досвіду.

Матеріал і методи. Дослідження проводились у Придніпровській державній академії фізичної культури і спорту. У ході дослідження використано такі методи: теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної

літератури та документальних матеріалів, метод порівняння, метод системного аналізу.

Результати та дискусія. Аналіз основних положень організації процесу фізичного виховання в школах окремих країн Європи, Азії та Америки дозволив створити загальне уявлення про модель системи фізичного виховання, яка має схожі риси за більшістю компонентів в зарубіжних країнах. До її складників входять: національні стратегії, директиви та ініціативи, що регламентують діяльність в сфері фізичного виховання школярів; національний або регіональний курикулум (навчальний план), у якому відображено обов'язковість предмета «Фізичне виховання» на всіх щаблях освіти для всіх без винятку дітей; керівні принципи та рекомендації щодо планування занять з фізичного виховання; навчальна програма з предмета, у якій вказано вимоги до матеріально-технічного забезпечення, кратності занять, правила техніки безпеки при заняттях, причини звільнення від уроків та особливості відпрацювання пропусків, види рухової активності, що застосовуються в процесі фізичного виховання, позаурочні форми занять, підходи до викладання предмета та особливості зворотного зв'язку з учителем; оцінювання навчальних досягнень учнів (Москаленко, Яковенко, Сидорчук, 2020; Eurydice Report, 2013).

Для створення загального уявлення про систему фізичного виховання зарубіжних країн нами було проведено порівняльну характеристику за різними критеріями: зміст національних стандартів, наявність навчального плану та статус фізичного виховання як навчального предмета, кількість годин на вивчення предмета на тиждень, матеріально-технічне забезпечення та джерела фінансування галузі, зміст навчальної програми, рівень професійної кваліфікації вчителів фізичної

культури, а також система оцінки навчальних досягнень учнів (Яковенко, 2019).

Аналіз документальних матеріалів показав тенденцію до впровадження стандарто-орієнтованого підходу в системі шкільної освіти. Спеціалістами декількох країн було створено Європейські рамки якісного фізичного виховання, які, власне, і висвітлюють стандарти фізичного виховання для учнів кожного класу (Vass, Boronyai, Csanyi, 2018). Для прикладу, найпершими було створено американські національні стандарти фізичного виховання, які були багато в чому запозичені при розробці стандартів спеціалістами КНР, Японії, європейських країн. Ці стандарти відображають компетентності, яких учні мають набути у сфері рухів, знань, участі у фізичній активності, самообізнаності й самоуправлінні, а також в сфері вирішення проблемних завдань. Слід зазначити, що в Україні впроваджено стандарто-орієнтований підхід в сфері освіти: протягом останніх років затверджено Державні стандарти початкової освіти (2018) та базової середньої освіти (2020), які також передбачають вимоги до обов'язкових результатів навчання та формування ключових компетентностей, що корелюють із компетентностями, рекомендованими Європейським Союзом (Рекомендація Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 18 грудня 2006 р. № 2006/962/ЄС).

Належна матеріально-технічна база має бути підґрунтям для забезпечення якісного та безпечного середовища для навчання. В зарубіжних країнах, особливо в Азії, приділяється багато уваги створенню інфраструктури для занять фізичним вихованням (Oida, 2015; Zhu et al., 2017). А уряди Великобританії та Фінляндії збільшують фінансування галузі для вирішення нагальних проблем цієї сфери та забезпечення якості освітнього процесу (Yli-Piipari Sami, 2014;

Tay, 2017; Youth Sport Trust, 2018). На жаль, в українських школах, як і в багатьох зарубіжних країнах, відмічається брак якісного обладнання для проведення уроків, хоча існує багато розробок щодо використання найсучасніших видів рухової активності в програмах занять.

У школах зарубіжних країн також представлено широкий арсенал засобів фізичного виховання як традиційних, так і з урахуванням національної рухової культури, кліматичних та регіональних особливостей.

Низкою авторів (Hardman, Marshall, 2005; Hardman, 2008; Eurydice Report, 2013) проведено дослідження змісту програм з фізичного виховання в школах європейських країн. Відзначено, що обов'язковими засобами фізичного виховання, що застосовуються в урочних формах занять, є спортивні ігри, легка атлетика, гімнастика, танці, фітнес-програми, плавання та зимові види спорту (за наявності умов), заняття на свіжому повітрі тощо. Нами доповнено дані (SHAPE America, 2013; Kajanus, 2016; Hommes, 2017) щодо використання видів рухової активності у програмах занять з фізичного виховання в країнах Азії та Америки. Слід також зазначити, що окрім традиційних засобів фізичної культури, у програмах фізичного виховання різних країн використовуються національні види спорту, які відображають культурні традиції народів.

У структурі освітніх програм українських шкіл представлено широкий діапазон видів рухової активності, які можна використовувати під час проведення уроків (наприклад, для учнів 5-6 класів у модельній програмі представлено більше 60 варіативних модулів).

Програми з предмета «Фізична культура» для учнів усіх ступенів середньої освіти і у подальшому обов'язково повинні мати варіативну частину, яка дозволить

вчителів будувати процес фізичного виховання з урахуванням регіональних особливостей, здійснювати інтегрований підхід, комплектувати знання з різних сфер навчання. Такий підхід активно провадиться в Європі, Азії та США. Крім того, вчителів необхідно надавати можливість створення авторських програм з фізичної культури, що дозволить враховувати особливості організації навчального процесу в конкретному закладі загальної середньої освіти. Такий підхід практикується в школах Польщі.

При порівнянні навчальних планів нами виявлено різну кількість годин на вивчення предмета в різних країнах. І слід зазначити, що не всі уряди дотримуються рекомендацій ВООЗ щодо забезпечення учнів щоденною фізичною активністю, хоча документально всі країни декларують ці норми. Також загальносвітовою тенденцією є зменшення кількості годин на вивчення предмета з віком учнів – найбільше уроків проводиться у початковій школі, найменше – у старшій. Постійною кратністю занять є три рази на тиждень у Фінляндії та Японії на всіх етапах навчання. Але найбільш забезпеченою уроками фізичного виховання є Польща, де заняття проводяться щоденно в урочних та обов'язкових позаурочних формах (Турчик, 2017; Foster, 2018).

Відповідно до впровадження державних стандартів та компетентностей, необхідним кроком є підготовка кваліфікованих фахівців, здатних навчати та виховувати покоління нової формації, спеціалістів з високим рівнем володіння теорією та практикою проектування, практичного втілення інноваційного навчання школярів. Для цього необхідно формувати основні професійні компетентності майбутніх педагогів, у центрі підходів до викладання має бути дитина зі своїми інтересами та схильностями. Для

вчителів фізичної культури також можна рекомендувати проходження спеціальних курсів, семінарів теоретичного та практичного спрямування, де вони зможуть оволодіти сучасними методами та засобами навчання.

Слід відмітити, що підготовці кваліфікованих кадрів приділяється особлива увага в Китаї та Японії. А в європейських країнах (Великобританія, Франція, Німеччина) та США відзначається брак спеціалістів. Тому у початкових школах деяких країн дозволяється проводити уроки фізичної культури вчителю початкових класів (Франція, США), у Великобританії – вчителю-універсалу. На нашу думку, такий підхід може бути виправданим у тому випадку, коли вчитель початкових класів додатково отримує спеціальні знання з основ проведення уроку фізичної культури під час здобуття фахової освіти. І все ж таки спільною рисою щодо кваліфікації вчителя фізичної культури в Україні та в зарубіжних країнах є вимога наявності освітнього ступеня бакалавра з фізичного виховання для роботи з учнями початкової школи та ступеня магістра – для середньої та старшої школи.

Цікавим досвідом для України є система оцінки навчальних досягнень учнів, яка у більшості країн провадить комплексний підхід, що включає в себе оцінку знань, рухових умінь та навичок, рівня розвитку фізичних якостей, ставлення до занять, встановлення соціальних взаємозв'язків, уміння поводитись та участь у фізичній активності. Крім того, для підвищення рейтингу предмета «Фізична культура» в Україні можна рекомендувати впровадження випускного іспиту, в якому будуть відображені результати навчання школярів, як це існує в КНР та Франції.

На нашу думку, в Україні існує низка протиріч, яка зараз уповільнює процес трансформації системи фізичного виховання:

– відсутність в законодавчих актах чітких механізмів переходу від «старої» системи до якісно нової, а також відставання від графіку змін через недостатність фінансування;

– невідповідність змісту «нової» освіти матеріально-технічному забезпеченню закладів загальної середньої освіти;

– невідповідність підходів, покладених в основу сучасної концепції навчання рівню кваліфікації та компетентності вчителя, його психологічна неготовність до виконання нових функцій та сприйняття інновацій.

Тому важливим моментом у реформуванні системи фізичного виховання країни є скорочення розриву між наявним станом і запитами суспільства.

Враховуючи позитивний досвід зарубіжних країн у реформуванні системи фізичного виховання, нами зроблено екстраполяцію окремих положень в систему фізичного виховання закладів загальної середньої освіти України. Це:

– створення відповідної законодавчої бази (державне регулювання діяльності в сфері фізичного виховання; створення законів, нормативно-правових актів, директив, які враховують принципи Європейської спортивної хартії; національні стратегії та ініціативи підтримки та просування фізичної активності населення, зокрема школярів; керівні принципи та правила оздоровчої фізичної активності);

– продовження процесу впровадження державних стандартів фізичного виховання, які відображають різні сфери компетентності учнів – рухову, пізнавальну, соціальну;

– удосконалення навчальних планів і програм (створення гнучких навчальних програм, що дозволяють вчителю враховувати регіональні особливості, кліматичні умови, матеріальне становище, вік і стать дітей, національні цінності і традиції; мож-

ливість створення вчителями авторських програм з урахуванням особливостей освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти; в основі програм – концепції «рухового виховання», культури рухів, поєднання концептуальних знань зі сфери спорту, рухової освіти, санітарної просвіти; додаткові програми фізичної активності з акцентом на творчі здібності; урахування стану здоров'я учнів, медичне обслуговування, формування санітарних навичок і навичок профілактики розповсюджених захворювань серед учнів; використання сучасних методів та форм теоретичної підготовки для формування системи знань з предмета);

– визначення спрямованості, мети та завдань предмету (відповідність загальноосвітнім тенденціям з урахуванням національної рухової культури; розширення спектру завдань, до яких необхідно додати підготовку до здійснення фізичної активності протягом всього життя, формування цілісної особистості (взаємодія тіла та розуму), готової до навчання, розвиток інтерперсональних умінь, самовираження, здатності до проектування і вирішення проблемних завдань);

– створення жорстких вимог щодо забезпечення часу на рухову активність в обов'язкових урочних та неурочних формах занять (відповідність рекомендованим нормам рухової активності; забезпечення учнів обов'язковими урочними та позаурочними формами занять; надання можливості

учням вибору виду рухової активності у позанавчальний час (спортивний напрямок, рекреаційний напрямок, лікувально-корективний тощо);

– кадрове забезпечення (спеціалісти з фаховою підготовкою на всіх щаблях освіти; можливість проведення занять двома вчителями у початковій школі (класний керівник та вчитель фізичної культури); включення в освітні програми підготовки учителів початкової школи навчального матеріалу щодо особливостей проведення уроків фізичної культури; оволодіння вчителями та майбутніми вчителями сучасними методами навчання та виховання, вміннями їх застосовувати; проведення спеціальних підготовчих курсів теоретичної та практичної спрямованості для вчителів;

– розробка та впровадження сучасних методів та підходів до викладання предмета (компетентнісний підхід, що передбачає спрямованість на набуття ключових та предметних компетентностей; у центрі уваги особистість учня, його інтереси та потреби; інтегрований підхід, введення теоретичних знань з фізичної культури в інші предмети (історія, біологія, хімія, безпека життєдіяльності тощо) і навпаки; тісний зв'язок з охороною здоров'я; введення сучасних засобів та методів навчання, що викликають та підтримують інтерес учня до навчання);

– адекватна оцінка навчальних досягнень (комплексний підхід, що включає в себе: оцінку психомоторного (рухові навички та

вміння, фізичні якості, особистий прогрес у фізичній підготовленості), когнітивного (рівень знань та їх застосування на практиці), афективного (ставлення до уроків, відвідування, участь, підготовленість до уроку, поведінка, взаємодія з іншими) компонентів; різні методи, інструменти та критерії оцінки; постійний моніторинг показників фізичного стану школярів з накопичувальною структурою; випускний іспит з фізичної культури, результати якого враховуються при вступі в заклади вищої освіти).

Висновки. Аналіз та узагальнення досвіду організації фізичного виховання в школах окремих країн Європи, Азії та Америки, а також виявлення слабких ланок в забезпеченні системи фізичного виховання в українських школах дозволили нам визначити напрями її оптимізації. До них відносяться: створення відповідної законодавчої бази, просування національних стандартів фізичної культури, гнучкі навчальні програми з можливістю урахування всіх аспектів розвитку дитини та регіону країни, корекція та розширення спрямованості предмету, забезпечення дотримання рекомендованих норм рухової активності, високоякісне кадрове забезпечення, розробка адекватних підходів до викладання предмету та комплексна оцінка навчальних досягнень здобувачів освіти.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що не існує конфлікту інтересів.

Література

1. Ван Сюемань. Направления развития физической культуры в КНР. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2013. № 2. С. 172 – 175.
2. Глоба Г.В. Система фізичного виховання в школах КНР: аналіз державного регулювання та case study на прикладі нормативів для початкових класів. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки.

References

1. Van Syueman. (2013). Directions of development of physical culture in China. Slobozhanskii nauko-vo-sportivnii visnik, 2: 172-75. (In Russian).
2. Globa G.V. (2013). The system of physical education in schools of the People's Republic of China: an analysis of state regulation and a case study on the example of regulations for primary classes. Visnik Chernigivskogo natsionalnogo pedagogich-

- Фізичне виховання та спорт. 2013. Вип. 112 (1). С. 91-94.
3. Долженко Л., Перегінець М. Особливості організації процесу фізичного виховання старшокласників в різних країнах. Фізична культура, спорт та здоров'я нації: збірник наукових праць. Випуск 19 (Том 1)/ Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського; головний редактор В.М. Костюкевич. Вінниця: ТОВ «Планер», 2015. С. 134-38.
 4. Мандюк А. Фізичне виховання в системі середньої освіти США. Спортивний вісник Придніпров'я. 2013. № 2. С. 210-213.
 5. Москаленко Н., Сидорчук Т., Решетилова В., Михайленко Ю. Шляхи удосконалення фізичного виховання в закладах загальної середньої освіти. Спортивний вісник Придніпров'я. 2023. № 1. С. 102 – 111. DOI: 10.32540/2071-1476-2023-1-102
 6. Москаленко Н.В., Яковенко А.В., Сидорчук Т.В. Фізичне виховання школярів у зарубіжних країнах (XX ст. – початок XXI ст.): [монографія]. Дніпро, 2020. 262 с.
 7. Пангелова Н., Власова С. Зарубіжний досвід організації фізичного виховання в загальноосвітніх школах. Спортивний вісник Придніпров'я. 2017. № 1. С. 215-221.
 8. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти: постанова Кабінету міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
 9. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: постанова Кабінету міністрів України від 21.02.2018 р. № 87. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12>
 10. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя: Рекомендація Європейського Парламенту та Ради (ЄС) від 18 грудня 2006 р. № 2006/962/ЄС. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text
 11. Турчик І.Х. Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Європи. Дрогобич, 2017. 138 с.
 12. Яковенко А.В. Організаційно-педагогічні умови трансформації системи фізичного виховання школярів у зарубіжних країнах (XX ст. – початок XXI ст.): дис. ... канд. наук з фіз.вих. і спорту: 24.00.02 / Придніпровська держ. акад. фіз. культ. і спорту. Дніпро, 2019. 285 с.
 13. Donovan M., Jones G., Hardman K. Physical education and sport in England: dualism, partnership and delivery provision. Kinesiology. 2006. № 38. P. 16-27.
 14. European Commission/EACEA/Eurydice. Physical Education and Sport at School in Europe Eurydice nogo universitetu. Seriya: Pedagogichni nauki. Fizichne vikhovannya ta sport, Vip. 112 (1): 91-94. (In Ukrainian).
 3. Dolzhenko L., Perehinets M. (2015). Peculiarities of the organization of the process of physical education of high school students in different countries. Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii: zbirnyk naukovykh prats. Vypusk 19 (Tom 1)/ Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Mykhaila Kotsiubynskoho; holovnyi redaktor V.M. Kostiukevych. Vinnytsia: TOV «Planer»: 134-138. (In Ukrainian).
 4. Mandiuk A. (2013). Physical education in the US secondary education system. Sportyvnyi visnyk Prydniprovia, 2: 210-213. (In Ukrainian).
 5. Moskalenko N., Sydorчук T., Reshetylova V., Mykhailenko Yu. (2023). Ways of improving physical education in institutions of general secondary education. Sportyvnyi visnyk Prydniprovia, 1: 102 – 111. (In Ukrainian).
 6. Moskalenko N.V., Yakovenko A.V., Sydorчук T.V. (2020). Physical education of schoolchildren in foreign countries (XX century – beginning of XXI century): monohrafiia. Dnipro: Innovatsiia. (In Ukrainian).
 7. Panhelova N., Vlasova S. (2017). Foreign experience of organizing physical education in secondary schools. Sportyvnyi visnyk Prydniprovia, 1: 215-221. (In Ukrainian).
 8. About some issues of state standards of comprehensive general secondary education: postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 30.09.2020 r. № 898. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (In Ukrainian).
 9. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu pochatkovoї osvity: postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 21.02.2018 r. № 87. Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#n12> (In Ukrainian).
 10. About the main competencies for lifelong learning: Rekomendatsiia Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady (IeS) vid 18 hrudnia 2006 r. № 2006/962/IeS. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975#Text (In Ukrainian).
 11. Turchuk I.Kh. (2017). Physical education and sports in school education in Europe. Drohobych. (In Ukrainian).
 12. Iakovenko A.V. (2019). Organizational and pedagogical conditions of transformation of the system of physical education of schoolchildren in foreign countries (XX century – beginning of XXI century): dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata nauk z fizychnoho vykhovannia i sportu: spets. 24.00.02. Dnipro: PDAFKiS. (In Ukrainian).

- Report. 2013, Luxembourg: Publications Office of the European Union. 80 p.
15. Foster D. Physical education and sport in schools. Briefing Paper. 2018. Oct 10. № 6836. P.34.
 16. Hardman K. An up-date on the status of physical education in schools worldwide: technical report for the World Health Organization. Geneva, Switzerland: World Health Organization, 2006. 14 p.
 17. Hardman K. et al. World-wide survey of school physical education: final Report. 2014. Paris, France: UNESCO. P. 131.
 18. Hardman K. Physical Education in Schools: A Global Perspective. *Kinesiology*. 2008. №1 (40). P. 5-28.
 19. Hardman K. The Situation of Physical Education in Schools: a European Perspective. *Human movement*. 2008. vol. 9 (1). P. 5-18. doi: 10.2478/v10038-008-0001-z
 20. Hardman K., Marshall J. Update on the State and Status of Physical Education World-wide. Keynote presentation at 2nd World Summit on Physical Education Magglingen (Switzerland), 2-3 December 2005. 17 p. <https://www.diving.at/portal/downloads/Uni/TB11.pdf>
 21. Hommes T. The Significance of Physical Education in American Schools. *Nurse Care Open Acces J*. 2017. № 4(1). P. 96-97.
 22. Kajanus A. Physical education in Chinese schools. Role Models, Repetition, and Winning. *Education About Asia*. Fall 2016. Volume 21. Number 2. P. 5 – 8.
 23. Naul R., Dreiskämper D., Hoffmann D. Physical and Health Education in Germany. From School Sports to Local Networks for Healthy Children in Sound Communities. *Physical Education and Health – Global Perspectives and Best Practice*. 2014. P. 191 – 204.
 24. Oida Y. National policies and action plans in the health and sports sectors to promote physical activity in Japan. *ASPETAR Sport Medicine Journal*. <http://www.aspetar.com/journal/upload/PDF/2015610112750.pdf>
 25. PE provision in secondary schools. Survey Research Report. Youth Sport Trust. UK. February 2018. 8 p.
 26. Prevalence of physical fitness in Chinese school-aged children: Findings from the 2016 Physical Activity and Fitness in China – The Youth Study / Zhu Z., Yang Y., Kong Z., Zhang Y., Zhuang J. *Journal of Sport Health and Science*. 2017. N6 (4). P. 395–403.
 27. SHAPE America — Society of Health and Physical Educators. Grade-level outcomes for K-12 physical education. Reston, VA: Author, 2013. 46 p.
 28. Tay D. Finn and fun: Lessons from Finland's new school curriculum. <https://www.straitstimes.com/singapore/education/finn-fun>
 29. Vass Z., Boronyai Z., Csanyi T. European Framework of Quality Physical Education. *European Physical Education Association*. 2018. 24 p. [https://www.diving.at/portal/downloads/Uni/TB11.pdf](https://www.13. Donovan M., Jones G., Hardman K. (2006). Physical education and sport in England: dualism, partnership and delivery provision. <i>Kinesiology</i>, 38: 16-27.14. European Commission/EACEA/Eurydice. <i>Physical Education and Sport at School in Europe Eurydice Report</i>. 2013, Luxembourg: Publications Office of the European Union. 80 p.15. Foster D. (2018). Physical education and sport in schools. Briefing Paper, Oct 10, №6836: 34.16. Hardman K. (2006). An up-date on the status of physical education in schools worldwide: technical report for the World Health Organization. Geneva, Switzerland: World Health Organization, 14 p.17. Hardman K. et al. (2014). World-wide survey of school physical education: final Report. Paris, France: UNESCO.18. Hardman K. (2008). Physical Education in Schools: A Global Perspective. <i>Kinesiology</i>, 1 (40): 5-28.19. Hardman K. (2008). The Situation of Physical Education in Schools: a European Perspective. <i>Human movement</i>, 9 (1): 5–18. doi: 10.2478/v10038-008-0001-z20. Hardman K., Marshall J. (2005). Update on the State and Status of Physical Education World-wide. Keynote presentation at 2nd World Summit on Physical Education Magglingen (Switzerland), 2-3 December 2005. 17 p. <a href=)
 21. Hommes T. (2017). The Significance of Physical Education in American Schools. *Nurse Care Open Acces J*, 4(1): 96-97.
 22. Kajanus A. (2016). Physical education in Chinese schools. Role Models, Repetition, and Winning. *Education About Asia*, 21 (2): 5-8.
 23. Naul R., Dreiskämper D., Hoffmann D. (2014). Physical and Health Education in Germany. From School Sports to Local Networks for Healthy Children in Sound Communities. *Physical Education and Health – Global Perspectives and Best Practice*: 191-204.
 24. Oida Y. (2015). National policies and action plans in the health and sports sectors to promote physical activity in Japan. *ASPETAR Sport Medicine Journal*. <http://www.aspetar.com/journal/upload/PDF/2015610112750.pdf>
 25. PE provision in secondary schools. Survey Research Report. Youth Sport Trust. UK. February 2018. 8 p.
 26. Prevalence of physical fitness in Chinese school-aged children: Findings from the 2016 Physical Activity and Fitness in China – The Youth Study / Zhu Z., Yang Y., Kong Z., Zhang Y., Zhuang J. *Journal of Sport Health and Science*. 2017, 6 (4): 395-403.
 27. SHAPE America – Society of Health and Physical Educators. Grade-level outcomes for K-12 physical education. Reston, VA: Author, 2013. 46 p.
 28. Tay D. (2017). Finn and fun: Lessons from Finland's new school curriculum. <https://www.straitstimes.com/singapore/education/finn-fun>

- [researchgate.net/publication/313221274_European_Framework_of_Quality_Physical_Education](https://www.researchgate.net/publication/313221274_European_Framework_of_Quality_Physical_Education)
30. Yli-Piipari Sami R. Physical Education Curriculum Reform in Finland. Quest. Illinois. National Association for Physical Education in Higher Education. October 2014. P. 1-35. doi: 10.1080/00336297.2014.
29. Vass Z., Boronyai Z., Csanyi T. (2018). European Framework of Quality Physical Education. European Physical Education Association. https://www.researchgate.net/publication/313221274_European_Framework_of_Quality_Physical_Education
30. Yli-Piipari Sami R. (2014). Physical Education Curriculum Reform in Finland. Quest. Illinois. National Association for Physical Education in Higher Education: 1-35. doi: 10.1080/00336297.2014.

Москаленко Наталія

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10; 49094, Україна
e-mail: moskalenkonatali2016@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9162-5206>

Яковенко Артем

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10; 49094, Україна
e-mail: yakovenkoartem2012@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-0338-8437>

Овчаренко Сергій

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10; 49094, Україна
e-mail: sergey_dnepr2008@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4345-4021>

Сидорчук Тетяна

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10; 49094, Україна
e-mail: sydorchuk1704@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-7129-1616>

Ханюкова Ольга

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту
м. Дніпро, вул. Набережна Перемоги, 10, 49094, Україна
e-mail: khaniukova0703@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-4269-6862>